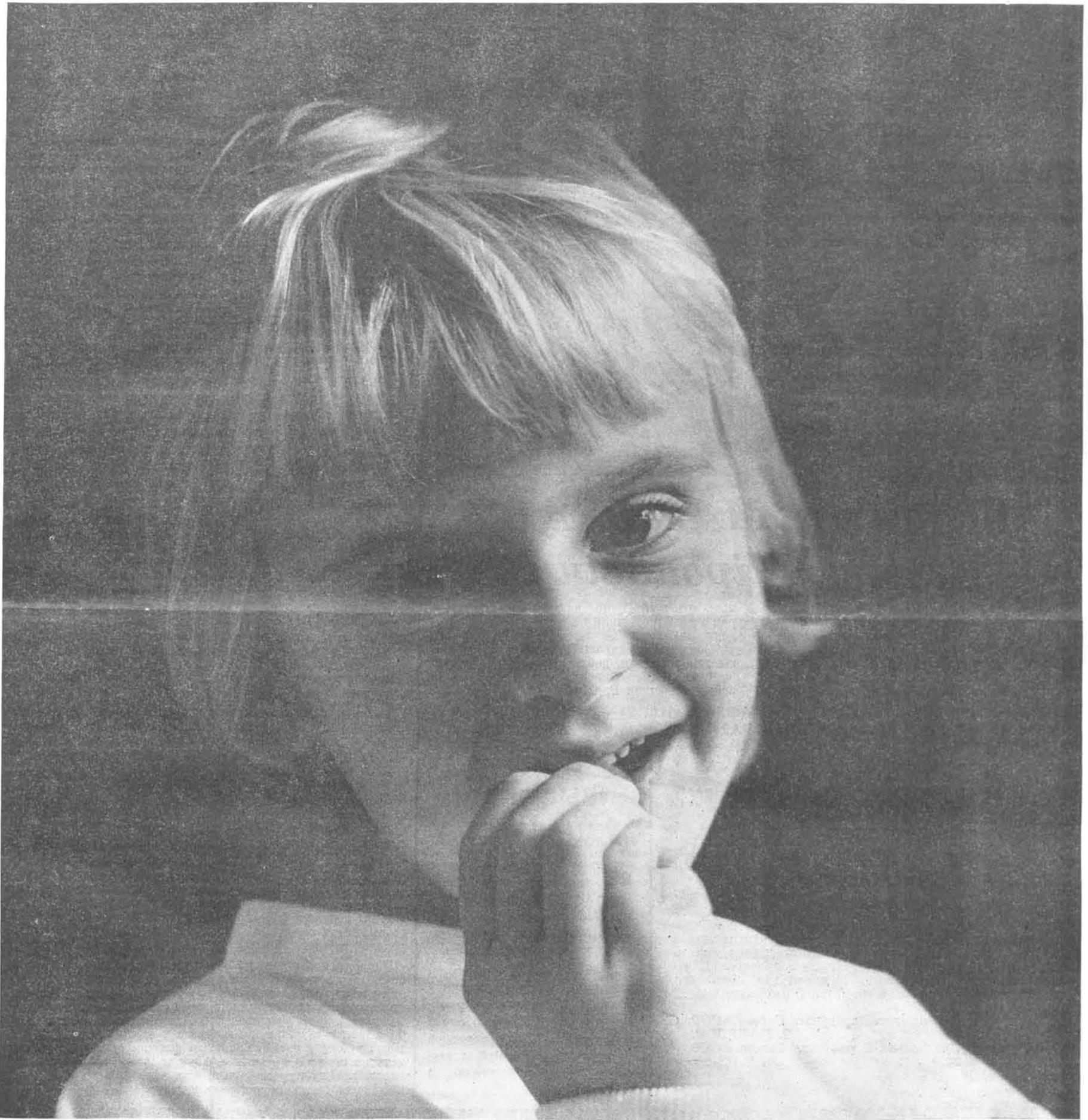

Голас Гадзілы

№ 8 (1526)
23 лютага 1978 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Год выдання 23-і
Цана 2 кап.

Пара шчаслівага дзяцінства.

Фотаэцюд А. ЛІСОЎСКАГА.

**АД САМАТУЖНЫХ
ПРАДПРЫЕМСТВАЎ ДА
ПРАМЫСЛОВЫХ ГІГАНТАЎ**

[«Рэспубліка індустрыяльная»]

стар. 4

**АРМІЯ — ВЫЗВАЛІЦЕЛЬНИЦА,
АРМІЯ МІРУ**

[«В интересах защиты
завоеваний социализма»]

стар. 4, 5

**ПІСЬМЕННІКІ АБМЯРКОУВАЮЦЬ
ПРАБЛЕМЫ ДАКУМЕНТАЛЬнай
ЛІТАРАТУРЫ**

[«Герой твора—праўда»]

стар. 7

Таварышу МАШЭРАВУ Пятру Міронавічу

Цэнтральны Камітэт КПСС, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР горада вішнююць Вас, вядомага дзеяча Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, у дзень Вашага шасцідзесяцігоддзя.

ЦЭНТРАЛЬНЫ
КАМІТЭТ КПСС

ПРЭЗІДЫУМ ВЯРХОЎНАГА
САВЕТА СССР

САВЕТ МІНІСТРАЎ
СССР

У К А З

Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР

Аб прысваенні Герою Савецкага Саюза першаму сакратару ЦК Кампартыі Беларусі тав. МАШЭРАВУ П. М. звання Героя Сацыялістычнай Працы

За вялікія заслугі перад Камуністычнай партыяй і Савецкай дзяржавай і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння прысвоіць кандыдату ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першаму сакратару ЦК Кампартыі Беларусі Герою Савецкага Саюза тав. Машэраву Пятру Міронавічу званне Героя Сацыялістычнай Працы з уручэннем яму ордэна Леніна і залатога медаля «Серп і Молат».

Старшыня Прэзідыума
Вярхоўнага Савета СССР
Л. БРЭЖНЕЎ.
Сакратар Прэзідыума
Вярхоўнага Савета СССР
М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква. Крэмль.
10 лютага 1978 г.

Жадаем Вам, Пётр Міронавіч, добрага здароўя, доўгіх гадоў жыцця і далейшай плённай работы на карысць савецкага народа, у імя перамогі камунізму ў нашай краіне.

Таварышу МАШЭРАВУ Пятру Міронавічу

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі, Прэзідыум Вярхоўнага Савета і Савет Міністраў Беларускай ССР горада і сардэчна вішнююць Вас, вядомага партыйнага і дзяржаўнага дзеяча нашай краіны, з днём шасцідзесяцігоддзя і прысваеннем Вам высокага звання Героя Са-

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ
КАМУНІСТЫЧНАЙ
ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ

ПРЭЗІДЫУМ ВЯРХОЎНАГА
САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ
ССР

САВЕТ
МІНІСТРАЎ
БЕЛАРУСКАЙ ССР

цыялістычнай Працы за вялікія заслугі перад Камуністычнай партыяй і Савецкай дзяржавай.

Жадаем Вам, дарагі Пётр Міронавіч, доўгіх гадоў жыцця, добрага здароўя і далейшай плённай дзейнасці на карысць нашай сацыялістычнай Радзімы.

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

Аб узнагароджанні
тав. МАШЭРАВА П. М.

Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета
Беларускай ССР

За вялікія заслугі перад Камуністычнай партыяй Беларусі, велізарны ўклад у развіццё народнай гаспадаркі і культуры рэспублікі і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння ўзнагародзіць першага сакратара Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі тав. Машэрава Пятра Міронавіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
І. ПАЛЯКОЎ.
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Л. ЧАГІНА.

10 лютага 1978 года.
г. Мінск.

ВЫСОКАЯ ЎЗНАГАРОДА

Указам Дзяржаўнага савета НРБ кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэраў узнагароджаны ордэнам Георгія Дзімітрова.

Гэтай высокай узнагароды ён удасцеены за вялікія заслугі ў развіцці савецка-балгарскай дружбы, супрацоўніцтва паміж Беларускай ССР і Народнай Рэспублікай Балгарыя, а таксама ў сувязі з 60-годдзем з дня нараджэння.

гарызонты навукі

УРАДЖАЙ У ЛЮБЫХ УМОВАХ

Лета 1976 года на с'рапейскім мацерыку было засушлівым. Не абышла засуха і Беларусь. Лугі і паша ляжалі выгаралыя, у прагалінах.

А недалёка ад Лунінца можна было раптам трапіць у самы сапраўдны азіс. Сакавітая, густая зеляніна, буйны травастой. Гэта землі Палескай доследнай меліярацыйнай станцыі. Тут вучоныя Беларускага навукова-даследчага інстытута меліярацыі і воднай гаспадаркі, згодна з міжрадавым пагадненнем паміж СССР і Польшчай, ажыццяўляюць адну з праграм супрацоўніцтва ў галіне сельскай гаспадаркі. Гэма вельмі важная для развіцця жывёлагадоўлі: «Распрацоўка спосабаў стварэння высокапрадукцыйных сенакосаў і пашы на асушаных балотных і забалочаных землях». І гэты азіс сярод спаленых сонцам зямель — канкрэтны вынік работы вучоных.

Вось што расказвае адзін з кіраўнікоў праграмы, загадчык аддзела лугаводства Беларускага інстытута, кандыдат сельскагаспадарчых навук Мікалай Сіціцкі.

— Гэтай тэмай мы пачалі займацца ў 1971 годзе разам з Інстытутам меліярацыі і лугаводства Польскай Народнай Рэспублікі. Аб'яднаўшы намаганні і абмяняўшыся набытай інфармацыяй, мы змаглі рэзка паскорыць даследаванні па многіх навуковых праблемах.

Узяць тарфянікі. Па сваіх уласцівасцях яны могуць быць самымі рознымі ў залежнасці ад батанічнага саставу, даўнасці асваення месцанараджэння, глыбіні залягання. І дапамога польскіх калегаў, якія ўжо ў пачатку супрацоўніцтва далі нам падрабязную класіфікацыю тарфяных глебаў, была надзвычай карыснай.

У адных тарфяніках нават пры іх глыбокім заляганні вільгаці для раслін дастаткова, для іншых жа, нават паверхневых, неабходна штучнае арашэнне. Польскія калегі вельмі пераканаўча даказалі гэта спецыяльнымі даследамі. Выкарыстаўшы іх работы, мы выйгралі прыкладна гадоў дзесяць часу, эканоміўшы пры гэтым на папярэдніх падліках не менш паўмільёна рублёў.

— У сваю чаргу, — працягвае расказ калегі загадчык лабараторыі мадэліравання і кіравання фактарамі знешняга асяроддзя кандыдат тэхнічных навук Рыгор Афанасік, — мы распрацавалі новыя метады вызначэння аптымальнага ўзроўню грунтавых вод у залежнасці ад фізічных уласцівасцей торфу і метады прагнозу воднага рэжыму глебы. Карыстаючыся гэтымі распрацоўкамі, можна атрымаваць устойлівыя ўраджай шматгадовых траў і іншых асноўных сельскагаспадарчых культур у любых умовах.

Пры дапамозе навуковай метадыкі быў, напрыклад, вырашчаны ўраджай бульбы ў 650 цэнтнераў з гектара — удвая большы, чым збіраюць у лепшых гаспадарках. Выкарыстанне рэкамендацый вучоных у шырокіх маштабах нясе вялікія выгоды сельскагаспадарчай вытворчасці. У выніку атрымання высокіх стабільных ураджаяў можна, напрыклад, займаць меншыя плошчы пад бульбу, праводзіць уборку ў найлепшыя тэрміны, вызваліць для іншых работ значную колькасць людзей і тэхнікі.

Завершана таксама распрацоўка рэкамендацый па рэгуляванню воднага рэжыму, стварэнню і рацыянальнаму выкарыстанню культурных лугоў на тарфяна-балотных глебах. У іх абагульнены найвышэйшы дасягненні савецкага і польскага навуковых інстытутаў меліярацыі.

Калі раней аптымальны водны рэжым каранёвага пласта ўсталяваўся балансавана, гэта значыць па сярэдняй вільготнасці, то цяпер — па размеркаванні вільгаці ва ўсім профілі глебы. Гэта значыць, вільгаць з ворыўнага пласта, куды ўносіцца асноўная маса ўгнаенняў, максімальна набліжаецца да каранёвай сістэмы раслін.

Прагнозы і рэкамендацыі выводзяцца пры дапамозе электронна-вылічальных машын. Аперыруючы гэтымі звесткамі і дакладна ведаючы праведзеную падкормку раслін ўгнаеннямі, можна паспяхова рэгуляваць водны рэжым і такім чынам уплываць на будучы ўраджай.

Беларускія вучоныя распрацавалі прыёмы барацьбы з лугавым хмызняком і аднаўлення травастояў з улікам паходжання і ўмоў воднага рэжыму глебы. Дапамаглі ім у гэтым польскія даследчыкі. Яны перадалі ў Беларусь тэхналогію комплексных работ па розных відах тарфянікаў. У сваю чаргу беларусы падзяліліся перадавой тэхналогіяй асваення новых зямель...

Падагульняючы ўклад абодвух бакоў у справу стварэння і рацыянальнага выкарыстання культурных лугоў на тарфяна-балотных глебах, можна прызнаць прыярытэт польскіх вучоных у распрацоўцы агра-тэхнічных пытанняў і савецкіх — у інжынерным забеспячэнні. А пагоўл абодва бакі аказаліся ў выйгрышы. Кожны з інстытутаў атрымаў выйгрыш у дзесяць гадоў часу і сотні тысяч рублёў эканоміі. Галоўным вынікам сумеснай дзейнасці савецкія і польскія вучоныя лічаць тое, што, аб'яднаўшыся, яны змаглі знайсці шэраг прычын, якія аказваюць уплыў на ўраджайнасць сельскагаспадарчых культур.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ●

Нядаўна машына-трактарны парк калгаса імя Фрунзе Шклоўскага раёна папоўніўся навейшымі трактарамі і камбайнамі. У гаспадарцы арганізаваны курсы па вывучэнню гэтай тэхнікі.
НА ЗДЫМКУ: трактарысты І. ПРОХАРАЎ (справа) і В. ТАРАСАЎ знаёмяцца з тэхнічнымі навінкамі ў дэведачна-інфармацыйным цэнтры калгаса.

«ЗЗЯННЕ ПОЎНАЧЫ» — НА БЕРАГАХ БЯРЭЗІНЫ
Блакитны факел успыхнуў 15 лютага ў Барысаве. Па адводу ад магі-

стральнага газавода Таржок — Мінск — Івацэвічы сюды прыйшоў прыродны газ Сібіры.

Крыху раней яго атрымалі Орша, Жодзіна, Стоўбцы. Хутка прымуць танае паліва Віцебск, Магілёў, Дзяржынск.
Жыхары 200 гарадоў і пасёлкаў гарадскога тыпу і больш як 12 тысяч населеных пунктаў сельскай мясцовасці выкарыстоўваюць газ.

Да канца пяцігодкі ў асноўным будзе завершана газіфікацыя жыллёвага фонду ў гарадах і пасёлках рэспублікі. У сельскай мясцовасці яе намерана дасягнуць да 75 працэнтаў.

САМАЯ СУЧАСНАЯ

На ўскраіне Навабеліцы сярод векавых соснаў пабудавана трэцяя гарадская бальніца.

Гэта самая сучасная медыцынская ўстанова Гомельшчыны. У хірургічным, траўматалагічным, тэрапеўтычным, дзіцячым і іншых аддзяленнях адначасова змогуць лячыцца больш за 600 чалавек. Навейшае абсталяванне, светлыя палаты на аднаго — чатырох чалавек, сталова-чайныя залы, усе гэта будзе садзейнічаць хутчэйшаму выздараўленню хворых.

Сяміпавярховы галоўны корпус звязаны з гаспадарчымі памяшканнямі.

У новай бальніцы будуюць працаваць каля тысячы чалавек.

ЭКСПАНАТЫ

«ІНХАРЧГАНДАЛЬ-78»
Гомельскі завод гандлёвага абсталявання зацверджаны ўдзельнікам міжнароднай выстаўкі «Інхарчгандаль-78», якая адкрыецца ў ліпені ў Маскве.

На выстаўцы гамельчане будуць экспанаваць выработаны імі набор універсальнага гандлёвага абсталявання і кніжны магазін на колах.

ПА ПРАФСАЮЗНЫХ ПУЦЭУКАХ

Больш як дзвесце чалавек пабывалі летась у са-

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ●

НАВАГРУДАК

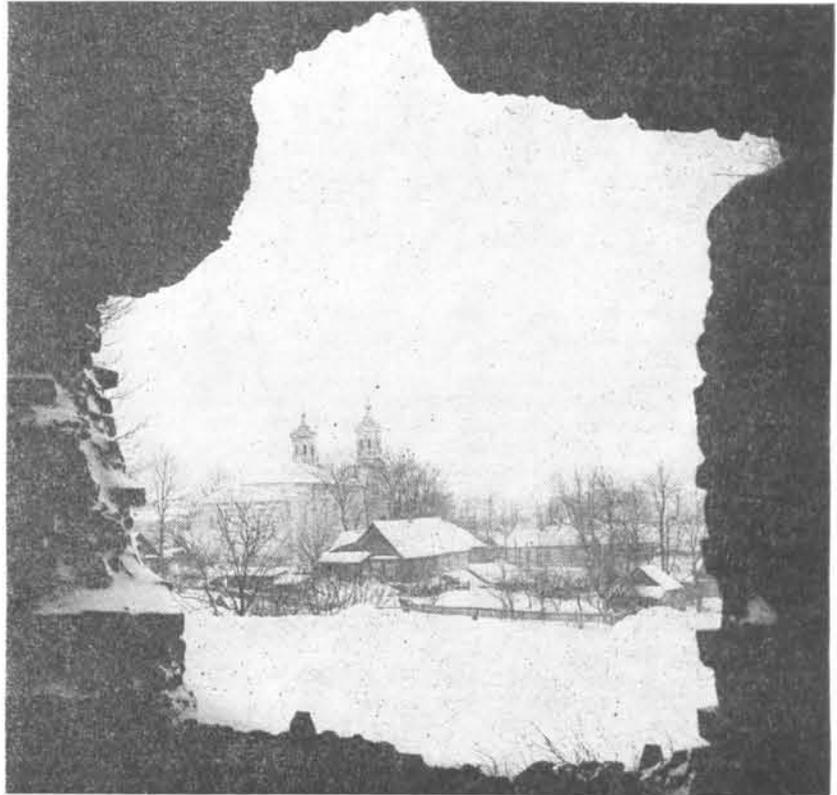
ЛЯКАРСТВЫ ДОКТАРА АЙБАЛІТА

Як і многія лякарствы, гэты жаўтавата-белы парашок мае горка-салёны смак. Але зварні яго не адчуваюць — настолькі малая доза, якую дабаўляюць у корм. Затое дзеянне нават некалькіх міліграмаў прэпарата сапраўды незвычайнае. У норак нараджаецца здаровае і ўстойлівае да хвароб патомства. У першыя дні жыцця, калі шчаныты звычайна вельмі слабыя і кволыя, у доследнай партыі была самая нізкая смяротнасць. Прымяненне метылурацылу ў звераў дае «Беларускі» да эканомію наля 58 тысяч рублёў за кошт павелічэння прыплоду норкі.

Гэта не адзіны прыклад творчага супрацоўніцтва вучоных Беларускага навукова-даследчага інстытута эксперыментальнай ветэрынарыі і спецыялістаў зверагадоўчых калгасаў і саўгасаў. Цяпер, напрыклад, з іх дапамогай жывёле замест укола робіцца аэразольная вакцынацыя. Новы метад у 8—10 разоў зніжае затраты працы, цалкам выключае перазаражэнне звароў.

Паспяхова прайшла выпрабаванні і створаная у інстытуце хімічная вакцына супраць пастэрэлізу — мікробнага захворвання, ад якога раней не было аховы.

Сёлета зверавады рэспублікі намячаюць атрымаць усю звышпланавую прадукцыю мяснанага «золата» за кошт унаранення новых навуковых дасягненняў.

НОВЫЯ «ПРАФЕСІІ» ЦЭЛЮЛОЗЫ

Цэлюлоза даўно і шырока выкарыстоўваецца для вытворчасці паперы, кардону, многіх будаўнічых і канструкцыйных матэрыялаў.

Здавалася б, уласцівасці цэлюлозы добра вывучаны і магчымасці яе больш рацыянальнага прымянення цалкам вычарпаны. Але ж гэта не так. Нядаўна вучоная кафедра высокамалекулярных злучэнняў Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна распрацавала прынцыпова новы прагрэсіўны спосаб злучэння цэлюлозы з сінтэтычнымі палімерамі шляхам адначасовага растварэння іх у некаторых арганічных сумесях. Атрыманы такім чынам матэрыял спалучае ў сабе ўласцівасці натуральных матэрыялаў і сінтэтычных палімераў. Тканіны з яго «дышаць», не камацаюць.

Другім важным навуковым кірункам кафедры з'яўляецца распрацоўка на аснове вытворчых цэлюлозы новых матэрыялаў, якія валодаюць супрацьзапаленчымі, антымیکробнымі ўласцівасцямі. Вучонымі створаны матэрыялы, які здольны цалкам рассасвацца ў арганізме без тансічнай рэакцыі. Выраблена доследная ўстаноўка перыядычнага дзеяння для атрымання гэтага матэрыялу. У медыцынскай ўстаноўцы для клінічнага вывучэння перададзена доследная партыя атрыманых прэпаратаў. Зараз яны паспяхова прымяняюцца ў якасці тампонных і перавязачных сродкаў.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ●

наторыях і дамах адпачынку на пуцёўках Нясвіжскага райкома прафсаюза работнікаў сельскай гаспадаркі.

Так, свінарка калгаса «Радзіма» Л. Козел напраўляла здароўе ў санаторыі «Светлагорск», а механізатар К. Малоіла — у «Крыніцах» пад Мінскам. У Кіславодску адпачываў шафёр калгаса «Запаветы Леніна» Н. Салавей, а на Нарачы — шафёр Г. Жаўнаркевіч з калгаса імя Леніна.

Сёлета на прафсаюзных пуцёўках у санаторыях і дамах адпачынку пабываюць каля 300 працаўнікоў калгасаў і саўгасаў раёна.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ●

Адзін з самых старажытных... Стаіць на ўзвышшы, адным з самых значных у Беларусі. Адзін з самых маладых... Усё гэта пра адзін і той жа горад. І хоць на першы погляд два з гэтых сцверджанняў могуць здацца супярэчлівымі, яны правільныя. Менавіта такі Навагрудак, горад помнікаў і сучасны прыгожы раённы цэнтр.

Упершыню ў летапісах Навагрудак упамінаецца прыкладна ў пачатку XIII стагоддзя, але археалагічныя раскопкі даюць падставы меркаваць, што існуе ён з канца X стагоддзя. Пра сіваю даўніну тут нагадваюць руіны старажытнага замка, які ахоўваецца дзяржавай як помнік крапаснога дойлідства X—XVI стагоддзяў, Барысаглебская царква, маючая каштоўнасць архітэктурнага помніка. У фарным касцёле быў хрысціянскі славуты польскі паэт Адам Міцкевіч. З яго імем звязана многа мясцін у ваколіцах Навагрудака. У горадзе ёсць дом-музей паэта. Сюды прыязджаюць госці з Польшчы, каб пакланіцца памяці свайго вялікага земляка.

За гады, што прайшлі пасля Вялікай Айчыннай вайны, Навагрудак, стаўшы сапраўды свабодным, пачаў хутка мяняць сваё аблічча. Захаваўшы гістарычную частку горада, архітэктары стварылі два дадатковыя цэнтры — адміністрацыйны і гандлёвы, з'явіліся новыя вуліцы са шматпавярховымі сучаснымі дамамі. Горад памаладзёў. Тут працуюць 6 сярэдніх школ і 2 школы-інтэрнаты, 2 спартыўныя школы, музычная, Дом піянераў, 2 тэхнікумы, сельскае пра-

фесійна-тэхнічнае вучылішча механізацыі сельскай гаспадаркі. Навагрудак стаў прамысловым. Працуюць заводы газавай апаратуры, металавырабаў, жалезабетонных вырабаў, прадпрыемствы харчовай прамысловасці. Летам у горадзе бывае многа турыстаў, адпачываючых. Іх вабіць прыгожы зялёны горад з багатай гісто-

рыяй, маляўнічае, авеянае легендамі возера Свіцязь.

НА ЗДЫМКАХ: навагрудачане шануюць памяць Адама Міцкевіча; від на Барысаглебскую царкву; руіны замка; фарны касцёл; вуліца Савецкая; гандлёва-эканамічны тэхнікум. Д. БАБАК.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

РЭСПУБЛІКА ІНДУСТРЫЯЛЬНАЯ

УСТАНОЎЛЕНЫ ЮБІЛЕЙНЫ МЕДАЛЬ

Указам Прэзідэнта Вярхоўнага Савета СССР устаноўлены юбілейны медаль «60 год Узброеных Сіл СССР». Ім ўзнагароджваюцца ваенаслужачыя, былыя чырвонагвардзейцы, удзельнікі грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, асобы, якія праслужылі на абавязковай вайсковай службе не менш 20 гадоў і былі звольнены ў запас або адстаўку, а таксама тыя, хто ў час службы адзначаны ордэнамі і некаторымі медалямі нашай краіны.

ПОДЗВІГ НЕ ЗАБЫТЫ

Ільдаўна жыхара вёскі Була Івана Сазановіча запрасілі ў ваенкамат і ўрачыста ўручылі баявыя ўзнагароды — ордэн Чырвонай Зоркі і медаль «Партызану Айчыннай вайны» другой ступені. ...У ноч напярэдадні Першамай 1943 года дыверсійная група партызанскага атрада «Савецкая Беларусь» Брэсцкага злучэння, падманушы пільнасць аховы, замініравала чыгуначны мост. Буйны зарад узрыўчаткі зрабіў сваю справу. Рух фашысцкіх эшалонаў на гэтым участку быў паралізаваны. За ўзорнае выкананне баявога задання камандаванне прадставіла ўзрыўнікую дыверсійную групу, у іх ліку і Сазановіча, да ўрадавых узнагарод. Але Іван Емяльяніч нічога пра гэта не ведаў. Пасля выгнання фашысцкіх захопнікаў з брэсцкай зямлі ён пайшоў на фронт. Цяжкое раненне пад Кенігсбергам надоўга вывела салдата са строю, дамоў вярнуўся інвалідам. В. МАЛАШЭУСКІ.

Гэта цяпер наш Мінск — прыгожы сучасны горад, планоўка і архітэктура якога падабаецца не толькі мінчанам, але і гасцям з усяго свету. Гэта зараз нам, жыхарам беларускай сталіцы, тут прыемна і зручна жыць. Да вайны Мінск быў у асноўным драўляным, а калі ўзяць дарэвалюцыйны час, то можна смела сказаць, што ён быў глухім і запущаным.

Такія характарыстыкі варты даць і Магілёву, Віцебску, Пінску, Оршы — многім беларускім гарадам. Гісторыя іх росту і развіцця — гэта гісторыя развіцця нашай прамысловасці, якая была паўсаматужнай да рэвалюцыі і стала высокаразвітай і магутнай за гады Савецкай улады.

Калі Беларусь была абвешчана Савецкай рэспублікай, мы мелі толькі дробныя заводзікі, нешматлікія фабрыкі, майстэрні — тое, што па цяперашняй тэрміналогіі характарызуе дзяржаву як краіну, якая стала на шлях развіцця. Працавала папяровая фабрыка ў Добрушы, тытунёвая — у Гродна, ільнопрадзільная — у Віцебску, шклозавод «Нёман» пад Навагрудкам, лесапільні, спіртзаводы — словам, па сучасных мерках адсталасць такая, што горшыю цяжка і прыдумаць. Нагадаем адзін характэрны факт: у Беларусі ў 1913 годзе былі толькі чатыры прадпрыемствы, дзе працавала больш за тысячу рабочых.

Цяпер зразумела, што калі ў краі такая вартая жалю прамысловасць, то не растуць і не развіваюцца гарады, гібее сельская гаспадарка, на прыміўным узроўні застаюцца навука і тэхніка, а ўсё жыццё народа — павясковаму санлівае і адсталае.

Рэвалюцыя абудзіла народ, які ўзяўся за вялікую і цяжкую, але радасную і плённую работу — за будаўніцтва заводаў і фабрык.

Спачатку трэба было аднавіць разбуранае — тое, што знішчылі інтэрвенты, белгвардзейцы, сабатажнікі. Пачаўся перыяд НЭПа, у час якога, згодна з ленинскай праграмай, дапускаўся дзяржаўны капіталізм, прадпры-

емствы пераводзіліся на гаспадарчы разлік, мянялася сістэма кіравання, пачыналі ўводзіцца сацыялістычныя прынцыпы аплаты працы і г. д.

Ужо ў 1921—1925 гадах у Беларусі былі адноўлены і рэканструяваны многія прамысловыя прадпрыемствы. Узбудзіліся старыя фабрыкі і майстэрні. Пачалося будаўніцтва швейнай і абутковай фабрык у Мінску, швейнай фабрыкі «Прафінтэрн» у Віцебску, мэблевай імя Халтуршына — у Барыску, запалкавай — у Рэчыцы, а таксама цагельняў, торфаздабываючых прадпрыемстваў. Натуральна, што рос колькасць і якасць рабочых клас.

З 1926 года пачаўся новы этап у гісторыі сацыялістычнага будаўніцтва. Савецкі Саюз прыступіў да рэканструкцыі ўсёй народнай гаспадаркі і, перш за ўсё, да індустрыялізацыі краіны. Ажыццёўляўся запавет У. І. Леніна, які гаварыў, што без прамысловасці ў цэлым, і асабліва без цяжкой, сацыялізм пабудавець немагчыма, «без яе мы наогул загінем як самастойная краіна».

Практычную праграму індустрыялізацыі распрацаваў XIV з'езд партыі. Згодна з яго рашэннямі, у Беларусі прадугледжвалася стварыць энергетычную і паўіўную базы, новыя галіны прамысловасці, у тым ліку і прадпрыемствы цяжкой індустрыі.

Гэта быў прыгожы і рамантычны час. У народзе панавалі незвычайна магутны энтузіязм. Дзіва што! Сяляне ішлі ў гарады, авалодвалі тэхнікай, становіліся майстрамі і інжынерамі, грызлі азбуку вытворчасці. Кожны новы цэх і новы завод прыносіў усенародную радасць, бо людзі бачылі: яны скідаюць старыя лахманы і апранаюцца ў «грамадскае» адзенне, газіцу і м змяняе электрычнасць, саху — плуг, цэп — малатарня. Так што раслі не толькі заводы — расла свядомасць грамадзян сацыялістычнай дзяржавы, фарміравалася псіхалогія чалавека — гаспадара свайго лёсу і свайёй краіны.

А работа працягвалася. У Магілёве ўзніклі карпусы фабрыкі штучнага валакна, дала ток БелДРЭС, пачалі выпускаць прадукцыю славеты «Асісторф», бабруйскі і гомельскі дрэваапрацоўчыя камбінаты.

Працэс індустрыялізацыі паскорыўся ў гады першых пяцігодак (1928 — 1941 гады), якія ставілі задачу сацыялістычнай рэканструкцыі ўсёй народнай гаспадаркі на аснове паскоранага развіцця цяжкой прамысловасці. За гэты час Савецкая Беларусь дасягнула велізарных поспехаў. Амаль што нанова былі створаны такія галіны прамысловасці, як металаапрацоўчая, машынабудаўнічая, энергетычная, гарфяная, хімічная, вытворчасці будаўнічых матэрыялаў. З 1913 па 1940 год валавая прадукцыя буйной прамысловасці ўсходніх абласцей БССР павялічылася ў 23 разы, што ў два разы больш, чым наогул па СССР. Рэспубліка стала індустрыяльна развітай.

Вынікам паспяховага выканання першых пяцігодак з'явілася пабудова ў Савецкім Саюзе сацыялістычнага грамадства. Былі канчаткова ліквідаваны эксплуатацыйныя класы, цалкам зніклі прычыны, якія параджалі эксплуатацыйна чалавека чалавекам. Увесь свет пераканаўся, што сацыялістычны лад дае працоўнаму народу магчымасць у гістарычна кароткі тэрмін пераадолець эканамічную адсталасць і на гэтай аснове ўзяць дабрабыт і культуру грамадства.

У 1939 годзе адбылося ўз'яднанне заходніх абласцей Беларусі з БССР. У гэтай эканамічна адсталай частцы рэспублікі пачалося шырокае будаўніцтва. За адзін 1940 год тут было выпушчана прадукцыі ў два з лішнім разы больш, чым пры буржуазна-памешчыцкай Польшчы ў 1938 годзе. Але далейшаму аднаўленню заходніх абласцей перашкодала вайна.

Вайна і акупацыя Беларусі фашыстамі прывялі амаль да поўнага разбураўня прамысловасці рэспублікі. Мінск, Віцебск, Гомель, Магілёў, Орша і іншыя гарады ляжалі ў руінах. Пасля вызвалення беларускай тэрыторыі

ад акупантаў прамысловасць рэспублікі знаходзілася на ўзроўні 1913 года.

Зноў, ужо другі раз у гісторыі беларускай дзяржавы, народу давялося перанесці неймаверныя цяжкасці, каб падняць з попелу гарады і заводы. І не толькі аднавіць старыя, але і пабудаваць новыя, развіць індустрыю ў адпаведнасці з найноўшымі дасягненнямі навукі і тэхнікі.

У 1950 годзе прамысловасць рэспублікі была адноўлена. У 1958-м аб'ём прамысловай прадукцыі перавысіў узровень даваеннага 1940 года амаль у чатыры разы. Былі створаны такія індустрыяльныя гіганты, як аўтамабільныя, трактарныя, моторны, мотавеласіпедныя заводы, завод аўтаматых ліній. Вакол новых хімічных прадпрыемстваў і вялікіх электрастанцый вырасталі новыя гарады — Светлагорск, Белаазёрск, Новалукомль, Наваполацк. Бурлівае развіццё індустрыі прывяло да росквіту не толькі буйных гарадоў, але і многіх раённых цэнтраў, даўнейшых мястэчак: Слоніма, Баранавіч, Маладзечна, Ліды, Пінска, Луніна і іншых. За некалькі дзесяцігоддзяў Беларусь ператварылася з балотнага і ляснога краю ў рэспубліку індустрыяльную. Прамысловасць рэспублікі выпускае зараз прадукцыі ў 190 разоў больш, чым да рэвалюцыі, і ў 24 разы больш, чым у 1940 годзе. Мы маем 2 000 буйных прамысловых прадпрыемстваў. Вытворчасць электраэнергіі ў параўнанні з 1913 годам павялічылася ў 4 000 разоў. Больш за 400 відаў прадукцыі беларускіх прадпрыемстваў вывозіцца амаль у сто краін свету і карыстаецца там самай высокай рэпутацыяй. Гэта, напрыклад, трактары, камп'ютары, гадзіннікі, станкі...

Народу ёсць чым ганарыцца.

Беларусы дасягнулі такіх вышніх дзякуючы сацыялістычнаму ладу, братэрскай узаемадапамозе савецкіх народаў.

Віктар ПУПА,
аспірант Белдзярж-
універсітэта.

В ИНТЕРЕСАХ ЗАЩИТЫ ЗАВОЕВАННОЙ СОЦИАЛИЗМА

23 февраля советский народ и его воины отмечают 60-летие Вооруженных Сил. Их боевая история — это история защиты завоеваний Великого Октября, свободы и независимости Отечества рабочих и крестьян. В мирные годы Советская Армия и Военно-Морской Флот охраняют созидательный труд народа, все то, что им создано за годы Советской власти, выступают оплотом мира на земле.

Процесс развития Советских Вооруженных Сил в послевоенные годы можно разделить на три этапа. **Первый** (с 1945 г. по 1953 г.), когда широко использовался богатейший опыт Великой Отечественной войны и совершенствовались обычные виды оружия. **Второй** (с конца 1953 г. по 1959 г.) был связан с созданием и внедрением во все виды Вооруженных Сил ракетно-ядерного оружия и другой техники. **Третий** (с 1960 г. и до наших дней) характеризуется освоением и последующим развитием новых видов оружия, коренными изменениями во всех областях военного дела.

На первом этапе Советскому государству приходилось учитывать тот факт, что США имели ядерное оружие. Стратегические бомбардировщики, способные нести его, базировались не только в Соединенных Штатах Америки, но и на территории Англии, Германии и Японии. Созданные США агрессивные блоки (НАТО, СЕАТО, СЕНТО и др.), многочисленные военные базы

в Европе, Азии, Америке и Африке, разбросанные по всем морям и океанам флоты должны были служить средством постоянного давления на СССР и другие миролюбивые страны. В 1945—1948 годах США открыто провозгласили доктрину «превентивной войны».

В этой обстановке Советский Союз был вынужден увеличить свои Вооруженные Силы. Если к 1948 году они были сокращены до 2 миллионов 874 тысяч человек, то к 1955 году вновь пришлось увеличить их численность до 5 миллионов 763 тысяч.

В первые послевоенные годы Советские Вооруженные Силы развивались в основном за счет дальнейшего технического совершенствования и более широкого оснащения армии и флота обычными видами оружия и военной техники, и прежде всего танками, артиллерией, средствами ПВО и связи, новыми кораблями, инженерной техникой и др.

Так, значительная часть ВВС в 50-х годах была оснащена реактивными и новыми поршневыми самолетами. Войска ПВО страны выделились в отдельный вид Вооруженных Сил. В Военно-Морском Флоте создаются силы, способные действовать в Мировом океане. На кораблях поступает ракетное и новое торпедное оружие, развешиваются работы по строительству атомных подводных лодок.

Особое внимание уделялось созданию своего ядерного оружия и более

совершенных средств его доставки к цели, поскольку США продолжали наращивать атомной дубинкой. Высокий уровень развития советской науки, талант отечественных ученых, конструкторов и инженеров позволили создать и в 1949 году испытать атомную бомбу, а в 1947—1950 годах — баллистические ракеты.

Была перестроена и улучшена система подготовки военных кадров. Количество генералов и офицеров, имеющих высшее военное образование, к 1953 году увеличилось в 2 раза, инженеров — в 3 и техников в 1,5 раза по сравнению с довоенным периодом.

Советское правительство оказывало также большую помощь в строительстве вооруженных сил странам народной демократии в Европе и Азии, бескорыстно выполняя свой интернациональный долг. Многие советские генералы, адмиралы и офицеры щедро делились своим боевым опытом с товарищами по оружию, помогали им в обучении личного состава. Братским армиям безвозмездно было передано большое количество оружия и техники.

Второй этап послевоенного строительства и развития Вооруженных Сил СССР также проходил в сложной международной обстановке. Советский Союз свою миролюбивую политику подкреплял конкретными делами (отказ от военно-морской базы Порккала-Удд, вывод войск из Порт-Артура, Австрии, Ру-

мынии и т. д.). Численность Вооруженных Сил с 1955 по 1958 год вновь была сокращена на 2 140 тысяч. В их составе осталось 3 623 тысячи человек.

Но западные страны не последовали примеру СССР. Империалистические государства, наоборот, продолжали наращивать гонку вооружений. При активном участии неонацистов и реваншистов возрождались вооруженные силы Западной Германии и Японии. Американские империалисты расширили войну в Корее, втянув в нее целый ряд других капиталистических стран, грозили применить там ядерное оружие.

В 1954 году атомное оружие было официально принято на вооружение НАТО. В Европу начали завозить ракеты и ядерные боеприпасы. США рассчитывали на то, что в случае развязывания ядерной войны пострадают лишь европейские страны. На территории США и в других районах мира в широких масштабах развернулось строительство ракетных баз. Империалистические государства принимали на вооружение доктрину «массированного возмездия». Все это делалось не просто для устрашения. Они откровенно планировали ядерную войну против Советского Союза и других стран социалистического содружества.

В этих условиях в ответ на создание НАТО и включение в этот блок ФРГ европейские социалистические страны были вынуждены в 1955 году заключить Варшавский Договор, чтобы совместные

ЗАКОНЧИЛАСЯ ВУЧЭННЕ «БЯРЭЗІНА»

З 6 па 10 лютага ў раёне Мінск, Орша і Пстацк праведзена вучэнне часцей Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі пад умоўнай назвай «Бярэзіна». Яго мэта — адпрацоўка пытанняў узамедзеяння розных відаў войск. У вучэнні ўдзельнічалі сухалутныя войскі і падраздзяленні ваенна-паветраных сіл з колькасцю ваенна-служачых каля 25 тысяч чалавек.

6-га лютага пасля паветранай разведкі, удараў артылерыі і авіяцый войскі «паўночных» атакавалі пярэдні край абароны «праціўніка».

«Паўднёвыя» актывізавалі свае дзеянні, іх авіяцыя напесла шэраг удараў па наступваючых падраздзяленнях «паўночных». Аднак контраатака «паўднёвых» была спынена сумеснымі намаганнямі наземных войск, баявых верталётаў, анішчальна-бамбардзіровацкай авіяцыі.

Развіваючы наступленне, «паўночныя» высадзілі ў глыбіні абароны «праціўніка» паветраны дэсант, увілі ў бой другі эшалон.

Мотастралкі ідуць скрозь разрывы імітацыйных зарадаў, якія ўскідаюць над полем чорны, змешаны з зямлёй снег. Прамой наводкай б'е артылерыя, на хадзю выдуць агонь танкі, паражваюць «праціўніка» баявыя верталёты. Вось вецер разганяў ужо слуху дыму, якія яшчэ нядаўна абазначалі пярэдні край «паўднёвых». Бітва перамяшчаецца ў глыбіню ўзгоркавай прасторы.

З раніцы 7 лютага «паўноч-

ныя», выкарыстоўваючы агонь артылерыі, танкаў, удары авіяцыі і баявых верталётаў, з ходу прарвалі абарону «паўднёвых». Нароніваючы намаганні ўвядзеннем у бой другіх эшалонаў і рэзерваў, высадкай тактычнага паветранага дэсанта, яны развілі наступленне ў глыбіню і выканалі пастаўленыя задачы.

«Паўднёвыя» ўпартым супраціўленнем на займаемых рубяжках, агнём і контратакамі спрабавалі нанесці максімальныя страты, затрымаць рух «паўночных». Адначасова яны працягвалі выстаўляць рэзервы з глыбіні, каб заняць прамежкавыя рубяжы абароны і не дапусціць далейшага наступлення «паўночных».

Баявыя дзеянні не спыняліся і ноччу. «Паўночныя» вырваліся да ракі і з ходу фарсіравалі яе. Тут наткнуліся на жорсткае супраціўленне, а потым былі спынены «паўднёвымі», якія замацаваліся на падрыхтаваным рубяжы абароны.

У гэтым пункце вучэнне дасягнула свайго найвышэйшага напалу.

Пачалася артылерыйская падрыхтоўка. Па пярэдняму краю абароны «паўднёвых» стралялі гарматы штатнымі (баявымі) снарадамі. Пайшла авіяцыя, баявыя верталёты. Войны розных спецыяльнасцей — артылерысты, верталётчыкі, авіятары, танкісты, мотастралкі — на справе прадэманстравалі сваю гроз-

ную баявую тэхніку і зброю, паказалі, што яны паймаў стэрску валодаюць ёю.

Ледзь прыціхла кананада, як «паўночныя», увёўшы новыя рэзервы, атакавалі пярэдні край абароны «паўднёвых» і разгарнулі імклівае наступленне.

Канчатковы разгром «праціўніка» завяршаецца масіраваным ударам танкаў і баявых машын пяхоты. «Паўднёвыя» вымушаны спыніць супраціўленне.

За дзеяннямі войск на вучэнні сачылі кіраўнікі Камуністычнай партыі Беларусі, Вярхоўнага Савета і ўрада рэспублікі, а таксама ваенныя назіральнікі Бельгіі, ГДР, ФРГ, Нідэрландаў, Польшчы, ЗША, Францыі, Чэхаславакіі, Швейцарыі і Вялікабрытаніі.

Пасля таго, як вучэнне закончылася, адбылася прэс-канферэнцыя. Камандуючы Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі і вучэння «Бярэзіна» генерал-палкоўнік М. Зайцаў у агульных рысах падвёў вынікі. Ён сказаў, што войскі выканалі пастаўленыя задачы паспяхова, дзейнічалі тактычна правільна.

У заключэнне генерал-палкоўнік М. Зайцаў сказаў: «Для жыхароў гераічнай Беларусі вучэнне «Бярэзіна» было такім жа бліжкім, як і для воінаў. Сведчанне таму шматлікія мітынгі, якія прайшлі ў месцах баявой славы беларускага народа, іх сустрэчы з насельніцтвам гарадоў і пасёлкаў. Жыхары сустракалі воінаў хлебам-сол-

лю, як дарагіх і жаданых гасцей. Гэта яскравае праўленне пачуцця любві народа да сваіх Узброеных Сіл».

Здарылася так, што шлях

некаторых часцей да месцаў свайго размяшчэння пралягаў праз Мінск. Тысячы гараджан выйшлі павітаць удзельнікаў вучэння. Пачуцці, якія зведалі ў гэтыя дні мінчане, яны выказалі на мітынгу, што адбыўся ў раёне аўтазавода. Пасля яго баявыя машыны накіраваліся да плошчы Перамогі. Салдаты ўсклалі вянок да помніка абеліска воінам Савецкай Арміі і партызанам, якія загінулі, вызваляючы Радзіму ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

НА ЗДЫМКАХ: хлеб-соль — абаронцам Радзімы; удзельнікі вучэння на вуліцах Мінска; атакуюць мотастралкі.

Фота М. АКИМОВА і А. НИКАЛАЕВА.

ми усилиями крепить свою обороноспособность.

Главной особенностью второго этапа строительства и развития Советских Вооруженных Сил было внедрение и освоение личным составом ядерного оружия. К 1956 году армия и флот уже имели разнообразное атомное и термоядерное оружие. В 1957 году было успешно проведено испытание межконтинентальной баллистической ракеты. Личный состав Советской Армии и Военно-Морского Флота приступил к изучению атомного оружия и способов боевых действий в условиях его применения. Впервые было проведено крупное войсковое учение, на котором была взорвана атомная бомба.

Все это явилось началом коренных качественных изменений в организации войск, их техническом оснащении и способах боевых действий.

В начале третьего этапа развития Советских Вооруженных Сил в результате изменения соотношения сил в мире в пользу социализма и настойчивой борьбы СССР и других социалистических стран за предотвращение войны произошло некоторое ослабление международной напряженности. Учитывая это, а также качественный рост боевого могущества Советской Армии и Военно-Морского Флота, четвертая сессия Верховного Совета СССР в 1960 году приняла закон о сокращении Вооруженных Сил на 1 миллион 200 тысяч человек. Однако ведущие капиталистические государства продолжали политику авантюризма и гонки вооружений, из года в год увеличивая военные бюджеты. Больше того, они предприняли ряд агрессивных действий против Вьетнама, Конго, Лаоса, грубо нарушали воздушное простран-

ство Советской страны, засылая самолеты-разведчики. Соединенные Штаты Америки ускоренными темпами наращивали стратегические ядерные силы, строили межконтинентальные ракетные базы. Уже в начале 60-х годов ими было сооружено около 1 000 шахтных пусковых установок.

Советский Союз и другие социалистические страны вынуждены были предпринять соответствующие ответные меры, чтобы не допустить внезапного ядерного нападения и обеспечить разгром агрессора, если он осмелится развязать войну против них. Так, было временно приостановлено уже начавшееся в 1960 году сокращение армии и флота. Состоялось решение о создании нового вида Вооруженных Сил — Ракетных войск стратегического назначения, способных поражать цели в любой точке земного шара. Эти войска, составляя основу боевой мощи Вооруженных Сил, явились главным средством сдерживания агрессора.

На третьем этапе значительно увеличилась подвижность, ударная сила и огневая мощь Сухопутных войск. Вместо стрелковых механизированных дивизий были созданы мотострелковые. Основу их огневой мощи стали составлять ракетные части оперативного и тактического назначения. Возросли боевые возможности и обычных видов оружия.

Намного возросли боевые возможности Войск ПВО страны, когда на их вооружение поступили ракетноносные истребители-перехватчики дальнего действия, радиотехнические средства и особенно зенитные управляемые ракеты, которые быстро наводились на цель с помощью автоматически действующ-

щих счетнорешающих машин. Это наглядно было продемонстрировано в 1960 году. Американский разведывательный самолет U-2, нарушивший воздушное пространство СССР, был сбит первой ракетой.

В ВВС во все увеличивающемся количестве поступали на вооружение ракеты классов «воздух—земля» и «воздух — воздух». Появились сверхзвуковые истребители, обладающие большой скоростью подъема. В дальнюю авиацию поступили реактивные и турбовинтовые самолеты-ракетоносцы. Большой шаг вперед был сделан в развитии вертолетов. Военно-транспортная авиация получила самолеты, способные перебрасывать на большие расстояния воздушно-десантные и другие войска.

Советский Военно-Морской Флот из прибрежного превратился в океанский, ракетноносный. Увеличились дальность, скорость и автономность плавания кораблей. В 1966 году отряд атомных подводных лодок под командованием контр-адмирала Сорокина совершил длительный кругосветный поход, не всплывая на поверхность океана.

В эти годы шел процесс совершенствования всех сторон подготовки войск. Еще больший упор был сделан на полевую, воздушную и морскую выучку, овладение новыми способами боевых действий.

В общем, на третьем этапе произошли коренные качественные изменения в организации и техническом оснащении всех видов и родов войск Вооруженных Сил СССР, способах ведения вооруженной борьбы, обучении и воспитании личного состава.

Появление новых видов оружия, коренные изменения в техническом осне-

щении и организационной структуре Вооруженных Сил, естественно, выдвинули новые задачи перед советской военной наукой. Был проведен ряд крупных исследований о возможном характере современных войн, формах и способах боевых действий, организации управления и связи. Многие сделано по дальнейшему развитию важнейших положений оперативного искусства и тактики. Большое внимание уделено вопросам совершенствования управления войсками и силами флота с использованием автоматизированных систем и организации всестороннего обеспечения операций.

Вся история развития Советских Вооруженных Сил, в том числе и в послевоенные годы, наглядно показывает, что мероприятия СССР по укреплению обороны всегда носили вынужденный характер в ответ на агрессивные приготовления империалистических государств. Факты истории опровергают утверждения буржуазной пропаганды о каких-то агрессивных намерениях Советского Союза и о существовании мифической «угрозы Западу». От имени партии и всего народа глава Советского государства Л. И. Брежнев неоднократно заявлял: Советская страна никогда не станет на путь агрессии, никогда не поднимет меч против других народов. Об этом говорит и вся миролюбивая внешняя политика Советского Союза.

Махмут ГАРЕЕВ,
генерал-лейтенант,
кандидат военных наук.

«Голас Радзімы»

№ 8 [1526], 1978 г.

У ГЭТАЙ кнізе нічога выдуманнага. У ёй толькі тое, што было. Са мной асабіста ці з людзьмі.

Тут запісана тое, што я перажыў, бачыў сваімі вачыма і чуў ад іншых, якія перажылі сваё.

Доўгія гады ўсё гэта мне здавалася матэрыялам для нейкага дасканалата твора. Спатрэбілася багата гадоў, каб я зразумеў, што гэта само па сабе твор, можа, не менш варты, чым той прыдуманы. Бо гэта жывое сведчанне незабытнага, непаломага ні на які іншы час.

Гэта ўсё было напісана трыццаць пяць гадоў назад. У 1941 і 1942 гадах.

Гэта фактычна першая мая кніга.

* * *

На другі ці на трэці дзень вайны, калі мы стаялі ў гарах на пазіцыях, адзін з маіх таварышаў прывёз мне з горада чыстую запісную кніжку.

Блізка справа няспынна грэмела, а ў нас было ціха. Але спалоха ў нас не было. Мы ўвесь час чакалі, што і на нас пойдучы, што і ў нас пачнецца. Мы стаялі напачатку, і ў нашых трывожных сэрцах жыло адчуванне вялікай, нязвычайнай вяржакі бяды.

Гады мне захацелася запісаць усё, што было ў першы дзень вайны. Здолеў я напісаць, аднак, толькі некалькі слоў. Усё ж і гэтых слоў, здалося мне, было даволі: было такое адчуванне, нібы яны спрашавалі ў сабе ўсё, што адбылося.

Я і цяпер не магу спакойна чытаць гэтыя скупыя, халатлівыя словы, столькі тоячы яны для мяне невыказанага. Не магу чытаць спакойна, бо бачу не толькі тое, што не выказана, але і помню, у якім стане ўсё пісалася. Калі кожны запіс мог аказацца апошнім.

Таму, хто будзе чытаць гэта, я хацеў бы напаміць: многія мае запісы пісаліся на зняможных, нярадасных дарогах адступлення, пад пранізлівымі вятрамі з 1941/42 года.

Таму яны такія скупыя і таму ў іх столькі гаркаты. Гэта акалічнасць дае падставы таксама спадзявацца на тое, што чытач даруе мне паспешліваць запісаць.

КНІЖКА ПЕРШАЯ НА ПАЎДНЕВЫМ ФРОНЦЕ

22 чэрвеня 1941 г.
6 мая 1942 г.

22 чэрвеня 1941 года
Турка, Нядзеля.

У 7 гадзін лагер паднялі па трывозе. Хтосьці незадаволена бурчаў: «Зноў раней тэрміну паднялі! Нават у выхадны дзень не дадуць спакою. Мабыць, коней чысціць». Але здарылася нешта большае. У канюшні раздавалі процывагазы, патроны. З парку гарматы спешна перацягнулі да ракі. Нехта сказаў на вуха: «Нямецкія самалёты бамбілі Явора». Я не веру. Не можа быць, каб Германія ўважала ў вайну з намі ў такую цяжкую для яе хвіліну. Вайна з Англіяй не скончана, спрэчка ў разгары. У горшым выпадку самалёты гэтыя — чарговая правакацыя... Каля 9 гадзін. Над канюшняй праляцеў нямецкі бамбардзіроўшчык, абстраляў нас. А мы, стоіпнішчы, глядзелі на яго і не верылі. Над паркам ён разварнуўся і кінуў бомбы, пасля бамбіў горад... Усе мітусяцца, ніхто толкам не ведае, што рабіць.

Нарэшце прыходзіць загад. Дывізіён цягнецца па дарозе, да граніцы, на пазіцыі.

28 чэрвеня

Увечары 26 чэрвеня нас папярэдзілі: «Сёння ўначы чакаецца бой. Глядзець за коньмі, быць гатовымі». Зрабілася чамусьці цяжка і сумна на сэрцы, успомніліся родныя, сябры. Можа, у гэтую ноч... Але ў гэтую ноч бою не было. Як толькі добра сцягнула, мы зняліся з пазіцыі і пайшлі ў напрамку Туркі. Рабілася штосьці незразумелае. Перад горадам дарогі былі забітыя войскамі, машынамі, павозкамі. Нашу калону ўвесь час разрывалі. Сірэнны, цокат капыт, лаянка... Мільгнуў збоку дом райкома, кніжны магазін, мост угары; мы выйшлі на дарогу ў Явору. Што такое робіцца? Ніхто не ведае. Хтосьці кажа: новую пазіцыю каля Яворы зоймем. Але не — хутка і Явора засталася ззаду. А мы ўсё ішлі ды ішлі... Увечары падышлі да вышак Барыслава — яны яшчэ працавалі. Потым ззаду застаўся і горад, а мы ішлі ды ішлі... Нарэшце спыніліся на вышыні ля Драгобыча. Увесь горад быццам на далоні. Прыгажун горад блішчыць на сонцы. З горада прывезлі цукерак, мыла. Адпачываем пакуль. Хутка будзе бой, будзем абараняць Драгобыч, Карпаты засталіся ззаду.

1 ліпеня

Ноч усю ішлі. Раніцай падышлі да ўскраіны Стрыя. Сэрца ахапіў жах. Упершыню я адчуў з усёй яскасцю, што такое вайна. Горад увесь палаў. Выбухі непадалёк ад нас тузалі паветра — можа, рвалі склады можа, стралялі. Коні з перапуду ўздрыгвалі, то кідаліся ў

рысь, то ішлі ступою. Вось па гэтай ша-шы мы калісьці ўзджалі ў лагер. Цяпер усё тут мела іншы выгляд: усё было чужое, страшнае... Праскочылі цераз палаючы мост, у дыме... Ля дарогі стаяла некалькі танкаў. Яны прыкрываюць нас... Спераду гарэў склад боепрыпасаў. Агонь ускідаў высокія струмені. Асколкі з шыпеннем падалі непадалёк дарогі... Гарэла на дарозе спехам падпаленая танкетка. Абозы, абозы, што бягуць на ўсход. Не магу зразумець, што гэта робіцца. Лепш не думаць, усё роўна зараз не зразумець. Развіднела. Выехалі ў лес. Ціўкаюць птушкі. Выбухі далёка ззаду.

15 ліпеня

Мы адышлі. Стаім на новым рубяжы. Ад нашага дывізіёна засталася адна гармата. Чыжыкаў і палітрук прапалі, напэўна, забіты. Нашу калону бамбіў нямецкі бамбардзіроўшчык. Забіты: сержант Лябуцін, Крачкоў, Лінкоў, Кісялёў, Лейкі. Ранены Смірноў і інш. Лін-

ПЕРШАЯ КНІГА

ДЗЁННІКІ СШЫТКІ З ЗАПІСНЫХ КНІЖАК

коў — везялун, каваль 5-й батарэй — ранены ў 9 месцах, Кісялёва разарвала ў шматкі... Мы будзем у рэзерве.

7 лістапада

Хто б мог падумаць, што 24-ы Кастрычнік я буду святкаваць у ст. Луганскай. Колькі светлых надзей ускладаў я на гэты дзень! І як жорстка ашукаўся! Думаў, сустрэнуся з сябрамі, з роднымі, — цяпер гэта зусім немагчыма, нават лістом не адзавуцца. Адзін Паўлік са мной. Увечары быў урачысты абед. Грымела цяжкае артылерыйскае «ўра». Што вы робіце сёння ў роднай «заграніцы», родныя, сябры, сяброўкі? Я п'ю, дарагія таварышы, за тое, каб 25-ы Кастрычнік святкаваць у вызваленай роднай Беларусі!

23 лістапада

Аб жыцці. У якіх бы выпрабаваннях не быў, я заўсёды любіў жыццё. Я заўважыў, што чым слабей туліла мяне да сябе жыццё, тым мацней я за яго трымаўся, тым больш салодкім яно здавалася мне, мяне радаваў проста-такі кожны ўдых. Мне было як шчасце бачыць любое хараство жыцця: сіняе — звычайнае — неба, палі, лугі. Я шчаслівы быў ад таго, што мог гаварыць, спяваць! Заўсёды я адужваў усё цяжкасці ў імя будучыні, у імя жыцця. Светлы вобраз будучыні быў мне ўвесь час пучыводным агенчыкам сярод чорнага быцця сённяшняга дня. Мары сагралі мяне, рабілі больш бадзёрым, моцным. Мары, у якія пастаянна ўпляталіся цёплыя ўспаміны былога!

31 снежня

Апошні дзень 1941 года. Цяжкі ты быў, 41-ы год. Доўга будзем цябе памятаць. Але канчаешся ты, вяселячы надзеяй. Фронт рушыў на захад, туды, дзе мае родныя пакутуюць, дзе мая родная Беларусь. Які вялікі шлях паміж першай тваёй лічбай і апошняй. Мірнае жыццё ў Турцы — пачатак, і зямлянікі, зацярушаныя снегам, сярод поля — канец. Я аднаго хачу, каб у новым годзе гэты шлях паўтарыўся, пачынаючы з канца. Ад зямляняк у полі да мірнай працы ў Мінску, гордым і непераможным.

1942 год
2 студзеня

Перадалі, што ўзяты Арол. Калі так будзем ісці і далей, то ў канцы лютага я змагу паслаць паштоўку ў Гліншча. Прынеслі газеты. Чытаем на двары. Халодны вецер круціць снежны пыл. Ля гармат ходзяць толькі вартавыя. Усе астатнія сядзяць у зямлянцы, вылазячы толькі па крайняй неабходнасці. Тады вецер заносіць снег у зямлянку.

8 лютага

Так што сёння зампалітрук Мележу Івану Паўлавічу 21 год. Тры гады з іх прайшлі ў арміі. Трэцюю гадавіну святкую я ў шэрым шынялі, з туга зацягнутым поясам, сярод падобных да мяне. Далёка, ледзь чутны перажыванні светлага юнацтва і каханьня, пахаваны

мары аб вучобе. Залатое юнацтва, ты ўжо ззаду. Жыццё сурова сцябае. Сёння ў мяне таго юнацтва няма, ёсць толькі грозная, цяжкая, франтавая... як бы гэта назваць — сталасць, ці што? Я на жыццё гляджу проста, я далёкі ад тугі, расчараванна. Я не смяюся бесклапотна (як раней), але і не бяду, такая ўраўнаважанасць, я заўважыў, характэрна для дарослых і, асабліва, для вопытных, якія сербанулі з мора жыцця, людзей. Такі быў Картушын, такі будзе хутка Гусараў... Той з равеснікаў, хто вытрымае гэту буру, не зламаецца, няхай выгнецца, але выпрастаецца горда, — той будзе моцны.

Чым парадзе мяне гэты дзень? Дзіўна, з нейкім вострым адчуваннем я адзначаў падзеі сённяшняга дня. Дробязі, на якія я звычайна не звяртаў увагі, уцэпліваліся ў памяць. Усё нібы вылучала гэты дзень з іншых. Ноччу падзьмуў моцны веснавы вецер, глуха шумеў, стукаў аканіцамі. Удзень раставаў снег, ледзяшы капалі з дахаў, веснавая млявая

Іван МЕЛЕЖ

чанне батарэй. Пахне смалой, уверсе шуміць вецер.

2 чэрвеня

У газетах паведамленні аб цяжкіх баях на нашым Ізіюм-Барвенкаўскім напрамку. Паведамляецца, што 28 мая былі збіты 62 нямецкія самалёты, 29-га — 94. Апублікавана агюльнае паведамленне — «Аб баях на Харкаўскім напрамку». Паведамляецца, што немцы рыхтавалі наступленне пад Растовам, для гэтага яны сканцэнтравалі 30 пяхотных і 6 танкавых дывізіяў, а таксама іншыя часці. Каб папярэдзіць гэтае наступленне, нашы пачалі наступленне пад Харкавам, прычым, Харкаў мы браць не збіраліся.

Баі ішлі каля двух тыдняў, і цяпер задача, якую мы паставілі, выканана. Немцы страцілі не менш 90 тысяч забітых, 540 танкаў, 1500 гармат, 200 самалётаў. Мы страцілі 75 тысяч чалавек, з іх забітымі — 5 тысяч. Прапалі без вестак — 70 тысяч чалавек.

Немцы, гаворыцца ў паведамленні, са свайго боку падаюць яшчэ большыя, фантастычныя лічбы забітых і палонных, захопленай тэхнікі. Я ўсё думаю пра гэтыя — семдзесят тысяч прапаўшых без вестак. Ці няма сярод іх і маіх таварышаў? Ці не мог апынуцца сярод іх і я, калі б не быў на курсах?

Тбілісі
26 жніўня

Учора пачаліся баі пад Сталінградам. Немцы дайшлі да Волгі!

На подступах да Сталінграда за два дні збіты 92 самалёты.

Потым нечакана было перададзена паведамленне: «У апошні час». Ужо па голасу дыктара адчувалася, што будзе нешта незвычайнае. І праўда — упершыню за апошні месяц, пасля ўсіх незлічоных, сумных вестак — першая радасная вестачка, ды яшчэ якая! Нашы войскі на Заходнім і Калінінскім фронце ўжо два тыдні вядуць вялікае наступленне на немцаў. На Ржэў і Гжацк і Вязьму.

Нашы войскі прарвалі абарону немцаў па фронту на 115 кіламетраў і адкінулі немцаў на 50 кіламетраў. Разбіта 6 пяхотных дывізіяў, 2 мотадывізіі, танкавая дывізія, шэрагу іншых нанесены вялікія страты. Вызвалена 610 населеных пунктаў, і сярод іх тры гарады. Баі ідуць на ўскраіне горада Ржэў.

Астатнія гарады, праўда, невялікія, на карце іх няма, але гэта не мяняе справы.

Аб тым, якія вялікія і паспяхова баі ішлі, сведчаць велізарныя трафеі, што немцы пакінулі пры адступленні. Пералічэнне іх гучыць у нашых вушах як музыка! Дачакаемся, не можа быць, каб не дачакаліся, калі такая музыка будзе гучаць часта!

Вестка пра гэта хутка разышлася па шпіталі. Палаты ў гэты вечар доўга не маглі супакоіцца, усё абмяркоўвалі радасную навіну. Усе быццам ажылі!

Але паведамленне — немцы ў Сталінградзе — ные ўсё ж. Бы стрэмка.

КНІЖКА ТРЭЦЬЯ ВОДПУСК НА ПАПРАЎКУ

24 верасня 1942 г.
1 студзеня 1943 г.

19 снежня

Учора зноў было паведамленне «У апошні час». Нашы пачалі наступленне на сярэднім Доне! З поўначы — пад Новай Калітвай і з поўдня — пад Бокаўскай. За чатыры дні нашы войскі рабіліся ўперад на 90 кіламетраў; занялі Новую Калітву, Канцеміраўку і яшчэ 200 населеных пунктаў. Разгромлены дзевяць пяхотных дывізіяў і адна брыгада.

Гэтае паведамленне вельмі ўзрадавала, таму што ўчарашняя зводка паведамляла пра зацятты баі — на поўдзень ад Сталінграда — з танкамі і пяхотай немцаў. Відаць, немцы спрабуюць перайсці ці перайшлі ў контрнаступленне.

Растрывожыла таксама паведамленне пра зверствы на акупіраванай тэрыторыі. Немцы ў Смаленскай вобласці чыняць расправы над людзьмі, паліцаў вёскі, гоняць многіх на катаргу ў Германію. Думаю з трывогай: што там, у маіх Гліншчах?

Прайшоў паўгода, як я ранены. Рана загінула, але рука ўсё на падвязцы. Справаваў зняць, хадзіць без падвязкі, але тады яна пачынае балець. Здаецца цяжкай, цягне ўніз плячо і моцна ные. Сяк-так у неабходную хвіліну памагаю ёй левай, але кожны раз яна пярэчыць назалелым болам. Даводзіцца лічыцца. Нават пісаць не хоча, прымушае час ад часу спыняцца, прыстаюцца да яе — вадзіць ёю асцярожна, без намагання, не націскаць аловак. І па-ранейшаму — нязручна спаць. Кожны раз кручуся, пакуль уладжуся так, каб ёй і плячу было зручна.

Засталіся тры месяцы да пераасведчання. Але шанцаў на паляпшэнне маіх спраў з рукою небагата. Усё ж мае становішча ў гэтых адносінах няпэўнае. Як кажуць: пажывём — пабачым.

Зрэшты, я працую як магу. І ў інстытуце, і дома. Пішу. Вельмі хочацца пісаць.

ГЕРОЙ ТВОРА — ПРАЎДА

Напярэдадні юбілею Савецкіх Узброеных Сіл у горадзе-героі Мінску адбылася сустрэча пісьменнікаў краіны. Яны прыехалі ў сталіцу Беларусі, каб выказаць свае думкі і меркаванні па тэме «Героізм савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны і сучасная дакументальная літаратура».

У рабоце «круглага стала» ўдзельнічалі лаўрэат Ленінскай прэміі, Герой Сацыялістычнай Працы К. Сіманаў, Герой Савецкага Саюза, украінскі празаік Ю. Збанацкі, Герой Савецкага Саюза, публіцыст М. Галай, вядомыя пісьменнікі Д. Гранін, А. Барчароў, Д. Гусараў, М. Алейнік, А. Шарыпаў і іншыя. Разам з імі працавалі беларускія пісьменнікі. З дакладам выступіў вядомы празаік, доктар філалагічных навук, прафесар А. Адамовіч.

Размова аб шляхах далейшага развіцця героіка-патрыятычнай тэмы ў нашай літаратуры, разуменне яе важнасці і актуальнасці прыцягнулі да абмеркавання былых франтавікоў і партызан, вучоных-гісторыкаў, кінадакументалістаў, работнікаў выдавецтваў і журналістаў.

Дакументальныя творы непарыўна звязаны з Вялікай Айчыннай вайной, якая, можна сказаць, і зацвердзіла гэты жанр. Ва ўсёй нашай багатай літаратуры яны займаюць значнае месца, выклікаюць вялікую цікавасць у чытачоў. Прычына папулярнасці, напэўна, адна. Больш як трыццаць год назад савецкі народ перамог, выстаяў у жорсткай барацьбе з моцным і бязлітасным ворагам. І сёння салдат і дзеці салдата хочучы ведаць, як гэта было, каму абавязаны яны жыццём, свабодай, шчасцем. Героізм, мужнасць, пакуты савецкіх людзей у змаганні з фашызмам выклікаюць здзіўленне і захапленне ў нашых сямроў з-за мяжы.

Вядомым беларускім рэжысёрам - дакументалістам Віктарам Дашуком створана серыя навед паводле кнігі А. Адамовіча, Я. Брыля і У. Калесніка «Я з вогненнай вёскі». Аду з іх — «Суд паміж» паказалі нядаўна групе студэнтаў з 14 краін, якія займаюцца ў савецкіх інсты-

тутах. Пасля прагляду да рэжысёра падышоў егіпцінцін: «Самы страшны ўспамін майго дзяцінства — зубны боль, — сказаў ён, — Калі я глядзеў сёння фільм, мне здалася, што боль вярнуўся. Толькі ён пранікаў цяпер у мозг».

Беларуская літаратура ніколі не адыходзіла ад факта. Адразу пасля вайны пісьменнікі звяртаюцца да дакументаў, запісваюць расказы жывых сведкаў і ўдзельнікаў толькі што адгрымеўшых баёў, партызанскага падполля.

У ліку пачынальнікаў у Беларусі быў пісьменнік А. Кулакоўскі, які ў сваіх работах расказваў пра легендарнага Васіля Казлова, аднаго з арганізатараў партызанскага руху ў нашай рэспубліцы. Выступаўшы на сустрэчы пісьменнікамі была высокая ацэнка трылогія І. Новікава аб мінскім падполлі, франтавыя дзённікі Івана Мележа, многа разоў адзначана аповець «Я з вогненнай вёскі». У чым жа асабліва каштоўнасць гэтага твора?

«Я з вогненнай вёскі» ўражае, — сказаў Д. Гранін. — Гэта не збор жахаў, гора, страху і нянавісці людзей. Калі б у ёй было толькі гэта, яна б так не прыцягвала. Кніга — пра любоў, вялікую, бязмежную, якая адчуваецца ва ўсім».

Перш за ўсё — гэта вялікая любоў да жыцця. Яна дапамагла людзям выстаяць, не забыць пакуты і жыццё далей, радавацца, нараджаць дзяцей. Дакументальная літаратура патрабуе ад пісьменніка вялікай грамадзянскай адказнасці. І гэта адказнасць перад будучымі пакаленнямі і перад тымі, хто не вярнуўся з вайны, гэта адказнасць перад фактам. У творах данага жанру няма месца фантазіі, выдумцы, вольнаму абыходжанню з матэрыялам. Яны ад жыцця, а ў жыцці многа такога, чаго не прыдумае ні адзін фантаст. У аснове дакументальных твораў павінна ляжаць праўда, у гэтым іх самая галоўная каштоўнасць. Дакументальная літаратура перастае быць такой, калі яна адступае ад праўды або нават замоўчвае яе, спрабуе згладзіць вост-

рыя вуглы ці ствараць кнігі толькі ў мажорных тонах. «Няхай не думваюць тыя пісьменнікі, якія пішуць аблегчана аб вайне, што яны больш любяць свой народ, сваю Радзіму», — сказаў у сваім выступленні на сустрэчы К. Сіманаў. Пісьменнікі-дакументалісты не маюць права пісаць нічога, акрамя праўды.

Вайна, што чорным смерчам прайшла па нашай зямлі, была жорсткай і кровапралітнай, у ходзе яе былі трагічныя для нас моманты і сітуацыі, таму што мы змагаемся супраць моцнага і вопытнага ворага. Пра ўсё гэта не напісаць, значыць не расказаць, якая высокая цана была заплачана за перамогу.

Цэлыя пакаленні людзей выхоўваюцца на лепшых літаратурных творах, і больш, чым іншых, гэта датычыць кніг дакументальных.

Жанр мемуараў своеасаблівы. Як правіла, пра мінулае пішуць людзі пажылыя, з багатым жыццёвым вопытам. Усё больш часу аддзяляе нас ад Вялікай Айчыннай вайны, за пяро бяруцца ветэраны, для якіх, можа, самай галоўнай і самай цяжкай у жыцці работай была вайна. Але час няёмковы. А пра многае яшчэ не расказана. Асновай дакументальнай літаратуры з'яўляюцца запісы, зробленыя самімі ўдзельнікамі падзей або пісьменнікамі з іх слоў. Чым больш запісаў, тым багацейшы твор, тым багацейшая літаратура. Успамінаючы пачатак сваёй работы з А. Адамовічам над «Блакаднай кнігай», Д. Гранін расказвае, што да першых расказаў будучых герояў кнігі ён ставіўся з недаверам: «Ну што новага яны могуць расказаць? Усё ж даўно вядо-

ма пра блакаду, голад, смерць ад холаду і голаду». Аднак расказы першых былых блакаднікаў цалкам змянілі погляды пісьменніка. «Аказваецца, мы і не здагадваліся, што рабілася за нашымі спінамі, пакуль мы абаранялі горад, які штодзённы героізм праяўлялі там людзі». Расказаў было дзесяткі, потым сотні. І ўсё не падобны адзін на другі.

Мы ўсведамляем, што асноўны цяжар мінулай вайны вынес на сваіх плячах савецкі салдат. У кожнага з іх свой лёс, свае перажыванні, свая роля ва ўсенароднай барацьбе і ва ўсёх — абавязкова пачуццё вялікай адказнасці перад Радзімай, перад народам у гэтай барацьбе. «Разныя дні войны. Дневник писателя», — кніга К. Сіманава, што выйшла нядаўна з друку, атрымала аднадумны станоўчы водгук у прэсе і ў чытачоў. «З мноства асоб, пра якіх расказвае пісьменнік, перад намі ўзнікае вобраз галоўнага героя, імя яму — народ, які змагаецца», — напісаў у кніжным аглядзе ў часопісе «Новый мир» пра «Разныя дні войны» В. Касалапаў.

У час сустрэчы выступаўшыя пісьменнікі часта ўспаміналі сумленную салдацкую кнігу «О тех, кто выстоял». Яна напісана былым абаронцам Ленінграда, цяпер вядомым беларускім вучоным-матэматыкам, Героем Сацыялістычнай Працы М. Яругіным. Яшчэ ў 1962 годзе яе прачытаў пісьменнік Янка Брыль і ў сваіх нататках «Да творчай аўтабіяграфіі» напісаў: «Сеў дачытваць «О тех, кто выстоял» Яругіна. Лічыў і лічу гэта працагам маёй працы над раманам.

Мне неабходна і я хачу

напісаць свой раман так, каб ён меў права, каб ён мог сумленна стаяць побач з такой кнігай — вельмі прастай, высакароднай па сваёй сціпласці, каб і такім людзям, як аўтар яе, як яго героі і ім падобныя, было цікава чытаць».

Вайну выйгралі і тыя мільёны мірных савецкіх грамадзян, якія аказаліся на акупіраванай ворагам тэрыторыі, але не прынялі акупацыйнага рэжыму, аказвалі яму супраціўленне і, як маглі, дапамагалі партызанам.

Нашы ідэалагічныя праціўнікі, гаварылася на сустрэчы пісьменнікаў «за круглым сталом», спрабуюць і будучы ў далейшым старацца сказіць гісторыю вайны, прынізіць героізм савецкіх людзей, прыменшыць наш уклад у разгром фашызму. Мы павінны змагацца з гэтым не толькі сродкамі публіцыстыкі, але і назапашваннем дакументаў вайны, неабержных чалавечых сведчанняў таго, якой яна была, што такое фашызм, які пагражаў у канчатковым выніку заняволеннем усяму чалавецтву, і чаго нам каштавала перамога яго.

Абавязак пісьменніка вярнуць з мінулага безыменных герояў, ажывіць іх сілай нашай любові і ўдзячнасці, узбагаціць дакументалістыку новымі творами, якія праўдзіва і глыбока раскрываюць вялікі подзвіг народа.

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

НА ЗДЫМКАХ: удзельнікі сустрэчы ў Мінску пісьменнікі А. БАЧАРОЎ, П. ТКАЧОЎ, К. СІМАНАЎ, А. АДАМОВІЧ, І. ЧЫГРЫНАЎ; госці наведалі Жодзіна, пабывалі ля помніка маці-патрыётцы; у кулуарах — А. МАКАЁНАК, Я. БРЫЛЬ, А. АДАМОВІЧ.

Фота У. КРУКА.

ВЫДАННЕ, ЯКОМУ НЯМА РОЎНАГА

Нядаўні выхад у свет гэтага аб'ёмнага тома з надпісам на супервакладцы «Класічная паэзія Індыі, Кітая, В'етнама, Японіі» стаў буйной падзеяй у літаратурным і наогул культурным жыцці СССР. І вось чаму: ім завершана выданне унікальнай 200-томнай «Бібліятэкі сусветнай літаратуры», якая ўключыла ў сябе літаратурныя шэдэўры ўсяго свету.

140 тамоў утрымліваюць найбольш значныя творы зарубежнай класічнай і сучаснай літаратуры, а 60 — лясныя ўзоры рускай класікі і сучаснай савецкай літаратуры. Тыраж кожнага тома — 300 тысяч экзэмпляраў.

Выпуск «Бібліятэкі сусветнай літаратуры» пачаўся дзесяць год назад, але сама ідэя надобнага выдання нарадзілася раней, у першыя гады Савецкай улады, калі Максім Горкі пры падтрымцы У. І. Леніна прапанаваў стварыць выдавецтва «Сусветная літаратура», якое б пазнаёміла шырокае народнае масы са скарбамі сусветнай культуры.

Цяперашняе выданне можна па праву назваць беспрэцэдэнтнай з'явай як па зместу, так і па маштабах. У яго ўвайшлі 25 800 твораў з 235 аўтараў. Агульны аб'ём толькі ўступных артыкулаў склаў больш як 270, а заўваг — больш за 450 друкаваных аркушаў.

У стварэнне «Бібліятэкі» ўнеслі свой уклад тысячы людзей. Сярод іх такія выдатныя савецкія вучоныя-літаратуразнаўцы, як Міхаіл Храпчанка і Іван Анісімаў, пісьменнікі Расул Гамзатаў, Чынгіз Айтматаў, Пятрусь Броўка, мастакі Дзмітрый Бісі і Алег Вярэйскі, буйнейшыя савецкія перакладчыкі, выдаўцы.

Для зручнасці чытачоў «Бібліятэка» падзелена на тры серыі.

Першая, якая складаецца з 64 тамоў, ахоплівае літаратуру Старажытнага Усходу, антычнага свету, сярэдніх вякоў, эпохі Адраджэння, XVII і XVIII стагоддзяў. Другая, што ўключае 63 та-

мы, прадстаўляе літаратуру так звананага «залатога веку» ў гісторыі сусветнай культуры — XIX стагоддзя. У трэцюю, аб'яднаўшую 73 тамы, увайшлі творы пісьменнікаў XX стагоддзя.

Выданне «Бібліятэкі сусветнай літаратуры» — яшчэ адно пацвярджэнне таго, што савецкае грамадства з'яўляецца беражлівым ахоўнікам духоўных каштоўнасцей, створаных чалавекам, не на словах, а на справе. Гэта яшчэ адно сведчанне ажыццяўлення ідэі міжнароднага культурнага абмену.

А. САХАРАЎ,
член калегіі
Дзяржкамвыдата СССР.

1729 год. Лондан. Цёмны і халодны пакой вялікай шэрай камяніцы. Дрыготкі агеньчык аплылай свечкі ў бронзавым шандале цьмяна асвятляе паліраваны верх канторкі. Кончык старанна завостранага пярэ хутка бязьці па гладкай паверхні паперы, і дробныя літары шчыльна кладуцца ў ланцужок слоў: «Аўтарытэт К. Семяновіча быў і па сёння яшчэ застаецца для ракетчыкаў... нечым святым». Георг Шэлвак, англійскі перакладчык трактата Казіміра Семяновіча «Вялікае мастацтва артылерыі», ставіць

Пра маладыя гады Семяновіча не захавалася нават прыблізных звестак. Што датычыць яго дарогі ў артылерыю, то пра яе ён піша ў прадмове: «У маленстве адкінуў усякую думку зрабіць палітычную кар’еру, хоць яна, паводле паходжання продкаў, была для мяне дасяжнай, і цалкам прысвяціў сябе, па-першае, практычнаму даследаванню тайны гэтай навукі, а пазней усе свае сілы аддаў яе тэарэтычнаму вывучэнню і так захапіўся, што не шкадаваў ніякіх выдаткаў...

ных ім кнігамі, і ілюстрацыйнага матэрыялу. Франтыспіс і 206 чарцяжоў і малюнкаў на 22 табліцах выкананы вядомым амстэрдамскім гравёрам Якубам ван Меірсам паводле малюнкаў Семяновіча. У чатырох кнігах аўтар разглядае канструкцыі сучасных яму гармат, расказвае, як вызначаецца іх калібр, як састаўляюцца сплавы металаў, з якіх адліваюцца гарматы, прыводзіць даныя метралогіі, рэцэптуру і тэхналогію прыгатавання пораху, гаворыць пра выраб разнастайных піратэхнічных

Вялікі мастак артылерыі

кропку, дзьмухае на застылыя рукі, потым пасыпае напісанае пяском і кладзе аркуш на ёмікі стос рукапісу...

Высокая ацэнка кнігі нашага земляка, бясспрэчнае прызнанне яго навуковай заслугі — не прыватная думка Г. Шэлвака. Яшчэ за 80 гадоў да яго, адразу пасля надрукавання, трактат набыў суветную вядомасць і быў перакладзены на шэраг еўрапейскіх моў. Яго і цяпер могуць прачытаць на сваёй роднай мове французы, немцы, англічане, галандцы, датчане. На працягу больш як 150 гадоў праца К. Семяновіча была адзіным вычарпальным даведнікам і навуковым даследаваннем па артылерыі і ракетабудуінцтву.

Хто ж такі Казімір Семяновіч?

Гісторыя, на жаль, не дanelла да нас падрабязных звестак пра жыццё і дзейнасць гэтага чалавека. Так, прынамсі, здарылася не з адным Семяновічам — імёны шмат якіх вядомых у свой час вучоных, беларусаў паходжаннем, цяпер вядомы толькі вузкаму колу спецыялістаў, а іх працы сталі або здабыткам другіх народаў, або загубіліся, ці дагэтуль пахаваны ў архівах. Па асобных, большай часткай ускосных звестках, раскіданых у аўтарскай прадмове да кнігі, і ў фармуляры магістраў Віленскага ўніверсітэта, можна меркаваць, што ён нарадзіўся каля 1600 года і паходзіў з Вялікага княства Літоўскага. Прозвішча Семяновіч здаўна пашырана на Беларусі. Так, толькі ў дакументах за першую чвэрць XVI стагоддзя, змешчаных у 20-м томе «Літоўскай метрыкі», яно сустракаецца больш як 30 разоў. Тут і магнаты, і дробная шляхта, і мяшчане, і гаспадарскія людзі з Крычава, Слоніма, Нягневічаў, Слуцка, Брэста.

толькі б дазнацца новага, чаго не ведаў раней.

Няўтольня прага да ведаў і няўрымлівасць дапытлівай натуре выдуць яго за мяжу. Ён наведвае шэраг заходнееўрапейскіх краін, дзе знаёміцца з усім новым, практычна ўзбагачае свой вопыт вайсковага інжынера, дзеля чаго ўдзельнічае ў вайне на баку Нідэрландаў. Пазней, у пяцідзясяцігадовым узросце, ужо пасля выдання кнігі, якая прынесла яму вядомасць, ён 7 чэрвеня 1651 года здае экстрэнам экзамен на ступень магістра «вызвольных навук» і філасофіі, а гэта патрабавала ведання граматыкі, рыторыкі, дыялектыкі, арыфметыкі, геаметрыі, астраноміі, музыкі і філасофіі.

У 1646 годзе (паводле іншых звестак — у 1647-м) яго адзваваюць з-за мяжы і прызначаюць спачатку інжынерам, а ў маі 1648 года — намеснікам начальніка «кароннай артылерыі». Тагачасныя трактаты і дапаможнікі, напісаныя як катэхзісісы ў форме пытанняў і адказаў, не задавальнялі яго, — яны, па сутнасці, мелі чыста прыкладны характар. Семяновіч жа марыў пра спраўды навуковы твор і паставіў перад сабою мэту абагульніць усе найноўшыя дасягненні дакладных навук, звязавшы тэорыю з практыкай і тым самым зрабіць «паслугу бацькаўшчыне і суайчыннікам, якія прагнуць ведаў». У 1648 годзе вучоны едзе ў Амстэрдам, на працягу двух гадоў завяршае работу над рукапісам і ў 1650 годзе выдае яго на лацінскай мове ў друкарні Яна Янсана. Трактат — вынік вялікай серыі даследаў, якія паглынулі значную частку яго спадчыны, і скрупулёзнага вывучэння мноства разнастайных крыніц. Трактат мае 304 старонкі і складаецца з прадмовы, пяці частак, назва-

сродкаў, ручных і артылерыйскіх гранат, вайсковы рыштук і амуніцыю.

Найбольш цікавая трэцяя кніга — «Ракеты», цалкам прысвячана будове, вытворчасці і ўласцівасцям ракет.

К. Семяновіч — першы ў гісторыі ракетабудавання вучоны, які распрацаваў ідэю шматступеннай ракеты, адпаведна абгрунтаваўшы ўсе разлікі чарцяжамі. Трохступенная ракета Семяновіча была адной з яго ж мадыфікацый складанай ракеты з аўтаномнымі рухавікамі, што размяшчаліся адзін за адным і працавалі адначасова ці па чарзе. Другі канструкцыйны прынцып, прапанаваны вучоным, — батарэйная ракета з рухавікамі, размешчанымі адзін пры адным. На адной з табліц ёсць малюнак камбінаванай ракеты — спалучэнне шматступеннай і батарэйнай ракет. К. Семяновіч — вынаходца стабілізатараў тыпу «дэльта». Да яго для надання восевай устойлівасці ў палёце да ракет прымацоўвалі жэрдку, роўную сямі-васьмі памерам корпуса.

У другім томе сваёй працы (з невядомых прычын ён не быў надрукаваны) Семяновіч дае, як ён адзначае ў прадмове, падрабязную гісторыю развіцця артылерыі ад старажытнасці да свайго часу. Рукапіс другой часткі, на жаль, не захавалася. А зрэшты... Мы ведаем, што спачатку ён захоўваўся ў бібліятэцы Сангушкаў у Любартаве, пазней разам з бібліятэкай Залускіх трапіў у Пецярбург, а параўнаўча не так даўно, у 1909 годзе, яго трымаў у руках польскі даследчык Б. Гэмбахэўскі. Выходзіць, што рукапіс К. Семяновіча варта шукаць у архівах і музейных фондах Ленінграда.

Станіслаў ЦЯРОХІН.

НА ТРАСАХ, ТРАМПЛІНАХ, КАТКАХ

У Беларусі праходзіць IV зімовая Спартакіяда БССР. 11 лютага ў Раўбічах ля Мінска адбылося яе ўрачыстае адкрыццё. Прысутнічалі спартсмены з усіх абласцей рэспублікі і Мінска, а таксама шматлікія балельшчыкі. З паказальнай праграмай выступілі дэльтапланерысты. Потым пачаліся спаборніцтвы па праграме Спартакіяды. За медалі ў Раўбічах спрачаліся лыжнікі, двухборцы, скакуны з трампліна.

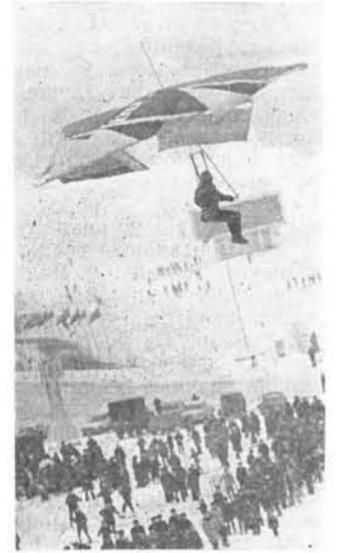
Кацькабежцы мераюцца сіламі на мінскім стадыёне «Працоўныя рэзервы», лыжнікі — на складаных раўбіцкіх трасах, спартакіядныя гульні па хакею з мячом адбываюцца ў Бабруйску.

У фігурыстаў Жаны Жодзь і Мікалая Маргунова, якія выступалі ў парным катанні, сапернікаў было чышмат. А на строіліся на барацьбу за залаты медалі чэмпіёнаў яны так, быццам хтосьці на пяткі наступаў. Гэта тым больш прыемна, што катаюцца яны разам усяго паўгода. Вучанцы 6-га класа 33-й мінскай школы 13-гадовай Жана Жодзь прыйшлося нялёгка. Яе партнёр — студэнт трэцяга курса Інстытута фізічнай культуры Мікалай Маргуноў — майстар спорту.

Але дзяўчынка аказалася з характарам. За кароткі тэрмін яна з дапамогай трэнера А. Шыршова і свайго партнёра многае паспела зрабіць. Сведчанне таму — залаты медалі.

Імёны многіх іншых пераможцаў IV зімовай Спартакіяды БССР стануць вядомы крыху пазней.

НА ЗДЫМКАХ: урачыстае адкрыццё ў Раўбічах IV зімовай Спартакіяды БССР; паказальныя выступленні дэльтапланерыстаў; «залатая» пара М. ЖОДЗЬ і М. МАРГУНОВА. Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

з народнага гумару

— Ну, як ваш новы пан? Добры?

— Нічога сабе, толькі бяда — мае вушы ў нагах.

— Якім жа гэта чынам?

— А так: калі, гаворачы да яго, не нахіліся ажно да каленяў, дык нічагусенькі не чуе.

● Прынесла бабуля суддзі кошык грыў.

Суддзя бачыць, што гасцінец не надта добры, ды й кажа:

— На што ты, бабка, прынесла? Твае ж бы дзеткі зла-

савалі.

— А дзеткі, панок, і так пабудуць. Я ім скажу — свіння з’ела.

● Пан-абшарнік наняў для свайго сына настаўніка, які паходзіў з сялянскай сям’і. Вітаючыся з ім, пан пагардліва надаў яму адзін палец рукі.

— Вялікі гонар, пане! Цэлы палец для мяне зашмат. воль вам, пане, паўпальца здачы, — адказаў настаўнік, падаючы пану скручаную дулю.

На лыжнай прагулцы.

Фота М. МІНКОВІЧА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-16-56, 33-02-80, 33-03-15, 33-07-82.